

PONUĐA VJERE MLADIMA Izazovi i prijedlozi*

RAÚL BERZOSA

Corrada del Obispo, 1
33003 Oviedo
Španjolska

Primljeno:
11. 10. 2007.

Pregledni
članak

UDK
253-053.6

Sažetak

Članak polazi od nove društvene situacije (postkršćansko društvo), ukazujući na neke razloge koji, u toj situaciji, definiraju mlade, identificirajući njihove vrednote i temeljne stavove, a usredotočuje se posebice na odnos mladih prema religiji. Ukratko ukazuje na izazove koje takva situacija postavlja pred Crkvu i na poteškoće na koje nailaze evangelizatori te predlaže neke osnove za djelovanje u perspektivi evangelizacije i poslanja.

Ključne riječi: prenošenje vjere mladima, mladi u suvremenom društvu, mladi i religija, socijalizacija mladih

1. ŠTO SE DOGAĐA S PRENOŠENJEM KRŠĆANSKE VJERE?¹

Ne ulazeći u pretjerano duboku i široku analizu, možemo odmah na početku zaključiti da se, gledajući s društvenog i crkvenog stajališta, nalazimo u novom razdoblju. Nije to prvobitna Crkva, drugim riječima, ne nalazimo se u situaciji prvotne novosti kršćanskog navještaja, osim u zemljama prve evangelizacije ili misije *ad gentes*. Ne nalazimo se ni u takozvanom »razdoblju kršćanskog društva« (ako je ono ikada i postojalo), a nismo usidreni ni u iskustvu nacionalnog katolicizma, što je bilo svojstveno u ne tako dalekom razdoblju. Danas živimo u postkršćanskom društvu (neki ga zovu i »društvo nevjerovanja«) u kojemu s religioznog stajališta istovremeno postoje barem tri težnje:

- Ostaci (ako ne preostali dijelovi) tradicionalne kršćanske jezgre, obitelji i zajednica koje su otvorene za ono što je

kršćansko i po vjeroispovijesti se priznaju »kršćanima«.

- Nezainteresiranost za novo rađanje poganstva-novopoganstva.

* Naslov izvornika: *En el planeta joven: retos y propuestas en la transmisión de la fe*, u: »Mision joven« 47(2007)368, 17-29.

¹ Usp. *La transmisión de la Fe hoy*, u: »Revista Crítica« 921/2005; IGLESIA EN CASTILL, *Educación en la Fe hoy, en este pueblo y en esta tierra*, Salamanca, 2004; B. FERNÁNDEZ – F. TORRES, *La misión compartida*, Publicaciones Claretianas, Madrid, 2002; J. M. VELASCO, *La transmisión de la Fe en la sociedad contemporánea*, Sal Terrae, Santander, 2002; L. GONZALEZ-CARVAJAL SANTABARBARA, *Los cristianos del s. XXI. Interrogantes y retos pastorales ante el tercer milenio*, Sal Terrae, Santander, 2000; CONFERENCIA EPISCOPAL FRANCESA, *Proponer la fe en la sociedad actual*, u: »Ecclesia« 2835-2836(1997); *La transmisión de la Fe en la adolescencia*, u: »Actualidad Catequética« Abril-Junio 2005, 146-264; *Pasar el testigo de la Fe*, u: »Sal Terrae« 1093 (Septiembre 2005), 699-780; G. SARTORI, *La sociedad multiétnica*, Taurus, Madrid, 2001.

– Malo-pomalo pojavljuje se i treća mogućnost – »novi oblici religioznosti« (posebice oni koje je moguće obuhvatiti općim nazivom *New Age*).

Posljednjih nekoliko stoljeća temelji ili stupovi prenošenja vjere bili su obitelj, škola i župa. Te su se ustanove nadopunjavale i nastojale međusobno pomagati. U procesu prenošenja vjere novim naraštajima ujedno je »suradivalo« sveukupno društvo sa svojom kulturom. Kako? Po običajima i navikama, u društvenim i blagdanskim slavljinama, u tradicionalno prihvaćanim vrednotama, u mentalitetu i kolektivnoj mašti. Prenosjenje vjere bilo je »ono što je tradicionalno postojalo« (svjesna personalizacija) i, u brojnim slučajevima, »službeno prevladavajuća religioznost«, oblik prirodne religiozne socijalizacije.

Danas, u našem modernom-postmodernom, postkršćanskom, otvorenom, pluralnom i sekulariziranom društvu, jasno su odvojeni komuniciranje kršćanstva (ili prenošenje vjere) novim naraštajima i proces socijalizacije (ili uključivanje u društvo). Postavljaju se pitanja: »Može li netko istovremeno biti kršćanin i moderni građanin (kako se dogmatizam sučeljava s tolerancijom)? Koji je specifičan doprinos kršćanstva nekome tko je već dobar građanin?«

Kako bi se moglo prikladno odgovoriti na ta pitanja, moramo pokazati i razmišljati koja određenija obilježja nudi to novo društveno-kulturalno tlo kojim se krećemo. Ukratko, na sljedećim stranicama nastojat ću istaknuti i konkretno opisati neka obilježja. Istovremeno ću pokušati ne ponoviti ono što sam napisao u drugim svojim djelima, služeći se neprekidno što je moguće više novijim djelima raznih autora. Koristit ću se i razmišljanjima koja je moguće pronaći u znanstvenim časopisima, ali u oblicima koja se mogu nazvati esejima. Prema tome, bez želje za iscrpnim

prikazivanjem, nastojat ćemo pobliže razmotriti neka razmišljanja koja definiraju tzv. planet mladih.

2. NEKA OBILJEŽJA KOJA DEFINIRAJU DANAŠNJE MLADE²

Svjestan sam da su napisane stotine članaka i knjiga o temi mladih. Međutim, jednako sam tako svjestan da se o njima neće nikada dovoljno govoriti ili pisati. Za društvo i za Crkvu mladi su poticaj i izazov, a ujedno i najdragocijenija sadašnjost i budućnost. U raznim smo prigodama istaknuli da su mladi poput spužve ili barometra nove kulture. Njihov svijet prikuplja i požuruje nove društvene pojave, što uključuje i izazove i mogućnosti za evangelizaciju.

Čini nam se privlačnijom ideja da se započne identificirajući tri vrednote ili tri temeljna stava današnje mladeži: *be free* (biti slobodan), *puenting* ([*bungee jumping*] sakupljanje iskustava); *connecting people* (povezivanje s drugim ljudima).

Nedavno su nam predstavljeni podaci studije »Španjolska mladež 2005«, koji se temelje na ispitivanju 4 000 mladih između 15 i 24 godine. To je šesto opće istraživanje koje od 1982. obrađuje Zaklada Sveta Marija radi proučavanja vrednota, političkih usmjerenja, religioznosti i slobodna vremena mladih.

Smatramo svojom dužnošću ukratko prikazati to istraživanje kako bismo okvirno objasnili ono o čemu ćemo kasnije govoriti

² U pozadini svega što ćemo reći nalaze se sljedeća djela: R. BERZOSA, *Trasmitir la fe en un nuevo siglo. Retos y posibilidades*, DDB, Bilbao, 2006; Isti, *¿Que es eso de la tribus urbanas? Jóvenes y religión*, DDB, Bilbao, 2002; Isti, *10 Desafíos al cristianismo desde la nueva cultura emergente*, Verbo Divino, Estella, 2005; Isti, *Nueva Era y cristianismo. Entre el diálogo y la ruptura*, BAC, Madrid, 21998; Isti, *Evangelizar en una nueva cultura*, San Pablo, Madrid, 1998.

ti. Kao prvo, manje od 50% španjolskih mladih smatra se katolicima, a Crkva je ustanova kojoj, prema izvještaju po kojemu se mladež definira »egoističnom« i »konzumističkom«, najmanje vjeruju.

U predstavljanju spomenutog istraživanja, koje obuhvaća više od 400 stranica, autor poglavlja posvećenog religiji, Juan González-Anleo, ističe kako se udaljavanje mladih od Crkve »iznenadujuće ubrzalo« posljednjih deset godina, prije kojih je još 77% izjavljivalo da se smatra katolicima. Danas taj postotak ne dostiže 50%, što znači »smanjenje za više od 25%«. Godine 1994. dvije trećine mladih tvrdilo je da su članovi Crkve i da žele to i ostati. Godine 1999. to ih je tvrdilo tek pola, a 2005. samo 29%. To je posljedica rastuće sekularizacije društva, »nepopularnog stava Crkve« u temama kao što je zakon koji uređuje brak između homoseksualnih osoba, abortus, spolnost i političke promjene u »laidističkom pravcu«.

Svi se ti razlozi pridružuju onome što mladi prigovaraju Crkvi kao instituciji u koju se najmanje pouzdaju i koju kritiziraju zbog »pretjerana bogatstva«, »njejina uplitanja u politiku« i »njejina konzervativizma na području spolnosti«. Od institucija, »odobravaju« samo 5 od 16 prijedloga u ispitivanju: organizacije volontarijata (69% se jako ili dostatno pouzdaje u njih), sustav poučavanja (60%), društvenu sigurnost (54%), policiju (51%) i Europsku uniju (50%).

S obzirom na vrednote i identitet, predstojnik katedre sociologije Javier Elzo tuži se na negativnu sliku koju mladi imaju o sebi samima: smatraju se konzumistima, buntovnicima, neovisnima, egoistima i osobama sa slabim osjećajem za dužnosti. Razlozi takva »shvaćanja samih sebe« sastoje se u »učinku koji na njih ima općenito negativno društveno poimanje o mladima

(neodređeni, ravnodušni...), koji su se na neki način povukli u sebe«, te, s druge strane, »mladi, unatoč tome što izjavljuju da su slobodni i sretni, nisu ni slobodni ni sretni. Zapravo su vrlo vezani, ponajprije uz svoju obitelj«, zbog vlastitih poteškoća da se emancipiraju.

Prema mišljenju spomenutog sociologa, to slabo samopoštovanje, koje je uostalom mnogo naglašenije nego 1994. godine, jedan je od podataka koji u tom istraživanju najviše zabrinjavaju. Mladi pridaju sve manje i manje važnosti poslu, stručnoj kompetentnosti i učenju, dok su problemi koji ih najviše brinu »svakodnevna i bliska« pitanja nauštrb onih koja se odnose na »svokoliki svijet«, zaključuje Elzo.

Najvažniji društveni problemi za mlade su, prije svega, terorizam, a zatim droga, stan i obiteljsko nasilje. Najmanje ih uznemiruje politička izopačenost, zagadenje i okoliš općenito, siromaštvo, marginalizacija i građanska sigurnost.

Studija pokazuje veliku nezainteresiranost za političare: 75% ih vjeruje da političari traže samo svoj vlastiti interes, a 15% ih smatra da rade za opće dobro. Autorica toga poglavlja, Maite Valls, ističe da se 46% mladih ne bi odlučilo ni za jednu političku stranku kad bi danas bili izbori. Većina se smješta u centar (28%), nakon čega slijedi lijevi centar (26%) i krajnja ljevica (13%). Svaki četvrti mladi čovjek više se identificira sa svojom autonomnom zajednicom nego sa Španjolskom.

Svoje slobodno vrijeme posvećuju besposličarenju i slušanju glazbe (98%), gledanju televizije i odlasku u kino (94%), obilaženju barova, kafića ili pubova (93%). S obzirom na rezultate 1999. godine, manji je postotak onih koji čitaju knjige, bave se sportom i odlaze u muzeje. Polovica mladih izlazi svakog vikenda, a većina se vraća kući poslije četiri sata ujutro. Treći-

na ih smatra da je pijenje alkohola ili »ulično« slavlje važan razlog za izlazak.

Je li nakon čitanja tih podataka opravdano, kao što je to učinio tisak, naše mlade nazvati agnosticima, konzumistima i egoistima?... Ili su mladi možda, kao što to ponavljamo u našem članku, barometar, spužva i ogledalo vrednota kojima društvo u ovome trenutku daje prednost?

Sve to na neki način za naš evangelizacijski pastoral i za naše kršćanske zajednice predstavlja izazov i nadu. Valja se založiti za mlade i uključiti u to zalaganje više ljudske i osobne snage. Ujedno treba u dubini svoga srca biti siguran: valja sijati ne nadajući se neposrednim rezultatima.

3. MLADI I RELIGIJA³

Je li izvjesno da mladi zaziru od religioznoga ili mu se naprotiv približavaju? Odgovor je složen. Pred nekoliko godina u Anconi u Italiji okupila su se 22 europska sociologa. Istaknuli su zaključke istraživanja provedenog među 24 516 mladih iz 16 europskih zemalja u dobi između 18 i 29 godina. Tipologija mladih koja proizlazi iz tog istraživanja je sljedeća: 23% mladih »nije religiozno« i podijeljeni su u skupine – ateiste i agnostike. Pretežno su to mladići, a na području etike primjenjuju situacijski moral (dobro i zlo su relativni, ovisе o svakoj pojedinoj okolnosti). Nacionalnosti: istočni Nijemci, Francuzi, Belgijanci, Nizozemci.

Druga su krajnost oni koji su »religiozni«. Sveukupno ih je 11%. Jedni su neokatekumeni, a drugi društveni militanti. Riječ je o mladima koji su praktični vjernici i prilično se pouzdaju u svoje crkve. Ponajviše su to djevojke. Zemlje: Irska, Italija i Portugal. Daljnjih 23% su »bevoljni ili *light*«, tj. oni koji, premda nisu raskinuli s religioznim, ipak sebe ne smatraju potpuno dosljednima, posebice u vezi s onim

što se odnosi na prakticiranje i nasljedovanje etičkih normi. To su pretežno djevojke. Najčešće zemlje: Italija i Portugal.

24% ih sebe naziva »ritualistima«. Važni su neki egzistencijalni obredi: rođenje, ženidba i smrt. Pritom se miješa društveno i religiozno. Pretežno su to mladići, po nacionalnosti Nijemci i Englezi.

Druga skupina su »heterodokсни vjernici«. Riječ je o 10% mladih koji pesimistički gledaju na život. Osobitu važnost pridaju ulozi zla u svijetu, temi pakla, đavla i reinkarnacije. Ima ih u raznim zemljama. Daljnja skupina od 10% su takozvani »nereligiozni humanisti«, branitelji društvenih i kozmičkih vrednota i zahtjevnih prema crkvama u vidu društvenog kompromisa. To su pretežno mladići, a ističu se u zemljama kao što su Španjolska, Švicarska, skandinavske zemlje i Engleska.

U vezi s temom religioznosti, J. Martínez Cortés, u svjetlu weberovske teorije, nastoji potvrditi ove hipoteze o odnosu mladih prema religiji:

- a) Religiozno i za mlade, posebice u sekulariziranim društvima, ima ulogu moralnog usmjerenja ponašanja i međusobnih odnosa.
- b) Budućnost religija, za mlade, bit će vezana uz proročku snagu kojom se pro-

³ U vezi s dvojbenim povratkom religioznoga u naše doba, upućujemo i na: L. OVIEDO TORRO, *Un sigiloso retorno de lo sagrado*, u: »Razón y fe« 1 280 (Junio 2005), 497-510; *La religión y Dios en nuestros días*, u: »Vida Religiosa« 90(Mayo 2001), 164-237; P. RODRIGUEZ PANIZO, *Sólo la sed nos alumbra. Tres cuestiones abiertas para la teología en un tiempo de eclipse de Dios*, u: »Miscelánea Comillas« 58(2000), 3-26; A. PARRA, *Hacia la legitimación del creer*, u: »Theologica Xaveriana« 150(2004), 281-298; A. GARCÍA RUBIO, *Evangelizadores en medio de Babilonia*, u: »Sal Terrae« 1055(2002), 297-309; J.A. GUERRERO ALVES, *Encontrar a Dios en una sociedad individualista*, u: »Sal Terrae« 1066(2003), 283-295; P. J. GÓMEZ SERRANO, *Encontrar a Dios en una sociedad consumista*, u: »Sal Terrae« 1066(2003), 297-310.

miče praktična racionalnost koja suživot čini humanijim.

- c) Interesi mladenačkih skupina ne odražavaju se u religioznim institucijama.
- d) Napokon, pojavljuje se »divlja« religioznost u našem društvu, koja nije vezana uz velike vjeroispovijesti ili vjerovanja i religiozne institucije.

Razni autori smatraju da su mladi nesposobni prihvatiti vjeru kao aksiom koji nameće društvo (J. Reixach). Mladi se približavaju religioznome na rubu crkava. Život ih je naučio da iza postmodernog aksioma »Neka se spasi tko može!« postoji slika Boga kao suparnika čovjeka. Mladi ne razumiju ponudu Boga – koja je totalitarni prijedlog – u aktualnoj rascjepkanoj kulturi (J. F. Mallén). U kulturi koja brani ostatak, koja se stidi tražiti pomoć, ponuda Boga posvuda izaziva sumnjičavost. Kulturalno posredovanje kojemu je podvrgnut mladi čovjek može se pretvoriti u »hendi-kep« za njegovo otvaranje prema Bogu (E. Mas). Ono što je bilo nastavak Isusove radosne vijesti pretvorilo se u nauk za žalosne i stare. Mladi radije doživljavaju Boga bez posrednika, posebice ako u njih sumnjaju kao što je to slučaj kad je riječ o Crkvi (M. A. Carcelén). Sigurno je da se povećavaju duhovno-afektivna, usmjeriteljska i razumna predstavljanja »Boga«, u kojima Bog nije ni osoban ni jedinstven, nego nešto apstraktno (A. I. del Valle, Javier Elzo).

Na kraju ovog prikaza zaključujemo da mladi, kad je riječ o religioznome, odražavaju istu kulturalnu pluralnost koja obilježava naše današnje društvo. Mladi su još jednom barometar i spužva društvenoga.

Nudimo tri savjeta koji nisu laki recepti. Prvo, moguće je i osobito potrebno vjerovati mladima i u njih ulagati. Drugo, slijedimo savjet sv. Franje bratu Leonu: započnimo od najjednostavnijega. Kasnije će nadoći velike stvari, a na kraju tražimo ne-

moguće. Treće, nužne su strukturalne promjene. Aktivne društvene snage koje svojataju znanje, moć i posjedovanje pozvane su na razmišljanje i djelovanje. Ponekad nema promjene bez *zaustavljanja*. Odatle utopija i nada. O tome ćemo govoriti malo kasnije.

4. IZAZOV MLADIH CRKVI DANAS

Uza sve ono što smo dosad rekli, ukoliko ćemo iznijeti nekoliko glavnih izazova (u obliku pitanja) mladih našim zajednicama:

- Statistički gledano, ta grupacija stanovništva (od 15 do 29 godina) je najveća. Koje ljudske i materijalne resurse ulažemo?
- Ozbiljni problem nezaposlenosti mladih u društvenom ih pogledu pretvara u djecu bez mogućnosti emancipiranja. Kakvu društvenu promociju omogućujemo?
- Propale su velike ideologije i sustavi. Nalaze li mladi u našim zajednicama uporišne skupine i vrednote?
- Traži se učinkovitost, brzi rezultati, kratkoročni sporazum, život je ograničen na sadašnji trenutak. Koje pouzdanije i bolje alternative nudimo?
- Mladi suosjećaju s Trećim svijetom i s novim vrednotama kao što su ekologija, pacifizam itd. Znamo li ih pratiti u tim novim vrednotama?
- Slabo je povjerenje u Crkvu, koju promatraju kao zapreku otkrivanju i življenju za Isusa Krista. Kakvo lice Crkve nudimo?
- Vjera se privatizira i odvaja od života. Kako im pomažemo da vjeru u njenim dimenzijama i etici povežu sa životom kao takvim?
- Afektivno traže kvalitetne zajednice i ugodna iskustva. Kako tu potrebu za afektivnošću povezujemo s nužnom zrelošću u osobnoj neovisnosti?

- Stvaraju i pohađaju nova mjesta života i zabave. Jesmo li prisutni i kako se upri-
sotnjujemo s pastoralom poslanja i s
pastoralom pojedinih područja?
- Vrednuju ono što je nepatvoreno i vje-
rodostojno. Kakva su naša slavlja i na-
ša pedagogija molitve i zahvaljivanja?

U odgovorima na ta i druga pitanja i ne-
poznanice, nas osobno i nas kao zajednicâ,
riječ je o našoj vjerodostojnosti, znakovito-
sti i budućnosti. I na kraju, recimo ono što
ne želimo prešutjeti – riječ o tome da se učini
ono što je moguće. Kao što je rekao Ivan
Pavao Drugi, valja promicati pastoral mladih
za civilizaciju i kulturu života i ljubavi.

Kako mladi ne bi bili sami po sebi iza-
zov, na obzoru se zajedno s njima pojav-
ljuje kibernetička kultura. Živimo na no-
vom, kibernetičkom planetu. Kad se od-
lučim napisati ove stranice, postavljam se
pred zaslon osobnog računala, na MP3
slušam glazbu, sa svog prozora promatram
kako djeca na ulici razgovaraju pomoću
mobitela, šaljući ili čitajući na njemu sms-
poruke. Podižući pogled, vidim brojne
antene koje slične na velike tanjure. To su
primatelji digitalnih signala. Sve su to simbo-
li medijatičkog svijeta koji nas okružuje.⁴

5. PONOVRNO SAKUPITI SNAGE I OSLOBODITI SE CRKVENE UKOČENOSTI

Čini se da se mnogi evangelizatori i pa-
storalni radnici osjećaju zakočenima i para-
liziranima pred novom kulturom kiberne-
tičkog prostora, jer ono što prevladava jest
pozadina, audivizualno sredstvo. Postaje se
svjestan da poruku ne dohvaća prvenstve-
no intelekt (razum), nego učinak djelovanja
razuma u osjetilima i u sveukupnoj psihi.

Temeljna je pogreška pomisliti da je
ground (kulturalno okruženje) važniji od
samog lika (figure); približavanje stvarima

pomoću opće intuicije kaže više od objek-
tivne realnosti; opće okruženje govori više
od konkretne točke koju oči zamjećuju.

Drugim riječima, poruka ili sadržaj više
se ne izražava riječima. Na televiziji su npr.
riječi samo 7% svega onoga što se komu-
nicira. 38% prenosi se u načinu izražava-
nja (glas, rječnik, uobičajeni ritam govo-
renja), a 55% pomoću izraza lica i pokreta
tijela (Albert Mehrabian). *Ground* (kultu-
ralno okruženje) i modulacija (oblik pred-
stavljanja) predstavljaju dva stupa elektro-
ničke audiovizualne komunikacije. Oni su
ujedno i poziv na uravnoteženje teksta i
konteksta, desne i lijeve strane mozga, aka-
demskoga i karizmatskoga.

U odnosu na tu točku na koju ukazuje
P. Babin moramo primijetiti da smo, kad
je riječ o prenošenju vjere, tradicionalno
bili svjesni triju dimenzija: sadržaja (*tradi-
tium*), čina prenošenja (*tradere*) i primanja
prenesenoga. Crkva je u svojoj mistagogiji
uvijek bila svjesna složenosti triju nazna-
čenih elemenata.

Što je potrebno kod prvog navještaja
pri prenošenju vjere u misijskom evangeli-
zacijskom djelovanju?

- Prije svega, valja biti svjestan da je for-
ma (fini papir, lijepe slike, privlačan
oblik...) manje važna od samoga teksta.
Ground se zamjećuje osjetilima u svojoj
cijelosti. *Ground* nastoji ne samo privu-
ći pažnju intelekta nego i stići do svih
osjetila.

⁴ Usp. P. BABIN – A. A. ZUKOWSKI, *El Evangelio en el ciberespacio*, PPC, Madrid, 2005. Vidi također: M^a. D. De MIGUEL POYARD, *Con el Señor en la cibercultura*, BAC, Madrid, 2001; Isti, *Cibercultura*, u: R. CALVO, *Diccionario del animador de pastoral*, Monte Carmelo, Burgos, 2005, str. 193-202; R. BERZOSA, »Cibernética y nuevas tecnologías«, u: *Diccionario de pastoral y evangelización*, Monte Carmelo, Burgos, 2000, str. 208-210; G. SARTORI, *Homo videns. La sociedad teledirigida*, Taurus, Madrid, 1998.

- Drugo, valja shvatiti da je prijenos jednako važan kao i riječi. Prijenos (modulacija) označava vibracije koje se često mijenjaju. Za razliku od pisma s njegovim oblicima apstraktnih znakova (slova i zvuci), vibracije su senzorijski egzistencijalni znakovi. *Walkman*, primjerice, postiže da me glazba fizički zahvaća te mene samoga pretvara u glazbu, a moji se mišići pokreću kao da ne ovise o meni.
- Treće, valja ući u igru *backgrounda* (podsvjesnoga) kako bi poruka ušla u moju najdublju dubinu.

Nakon godina radija, walkmana, televizije, interneta, ljudi više ne slušaju na jednak način. Više govore pokreti i snaga izričaja negoli sadržaj riječi; više govori stvoreno ozračje nego riječi. Ponekad će biti važno podsjetiti da, u kršćanskome duhu, moramo obnoviti i mjesta našega bogostovlja osobito pazeći na »ozračje koje nas okružuje«, na slike, stil, pa i na samu riječ.

Evangelizator mora biti kreativan i duhovan, profesionalan i čovjek duboke vjere. Ne smije zaboraviti ni činjenicu da u *mas-medijima* signal pripada onome tko ga prenosi, a poruka onome tko je prima. Slušateljstvo odlučuje o trenutku, važnosti i značenju poruke. Stoga evangelizator mora uvijek voditi računa o sljedećemu:

- Poruka je uvjetovana osobnim značajkama i okolnostima okruženja onoga koji je prima.
- Onaj tko prima poruku rukuje smrtonosnim oružjem: daljinsko upravljanje, slobodno i po vlastitom iskustvu.
- Moramo naučiti evangelizirati u pluralnosti okruženja i tumačenja, svjesni da je jedan od modernih zakona medijatičke komunikacije voditi računa podjednako i uvijek o sadržajima i slušateljstvu, o sadržajima i izabranom obliku prenošenja.

Crkva treba biti dostupna na internetu (intranetu) i na putevima komunikacije i radi unutarnje uporabe i radi evangelizacije. Ipak, ne slažemo s mišljenjem nekih autora prema kojemu »internet nije samo sredstvo za spasenje nego i oblik koji samo spasenje poprima«. To bi nas dovelo do zamjene »znakova vremena s izvorima Objave«. Očito je da internet nije izvor Objave. Možemo se međutim složiti s jednom drugom tezom: umjesto da raspravljamo o pojedinim pitanjima, valja se upitati kako posredovati između stvarnog i virtualnog svijeta i etike uključivanja svijetu u svijet *World Wide Weba*. U tom je smislu potrebno utjelovljenje ili inkulturacija u mrežu, tj. valja ostvariti etičko čitanje novog znaka vremena kako bi ga se prihvatilo.

6. PREMA DRUGOM MODELU EVANGELIZACIJSKE KOMUNIKACIJE?⁵

P. Babin nas iznova upozorava kako će, koliko god budemo mogli i trebali ostvariti određenu postupnost, odlučujući trenu-

⁵ Usp. IVAN PAVAO DRUGI, *Mensaje para la XXIV Jornada Mundial de las Comunicaciones Sociales*, u: »L'Osservatore Romano« (25. 1. 1990), 6. U tom istom smislu, na koji je upozorio papa Ivan Pavao Drugi i noviji dokumenti crkvenog učiteljstva, upućujemo na: IVAN PAVAO DRUGI, »Internet: novi forum za naviještanje evanđelja«, u: PAPINSKO VIJEĆE ZA DRUŠTVENA OBAVJESNA SREDSTVA, *Crkveni dokumenti o internetu*, IKA, Zagreb, 2002, str. 57-63; PAPINSKO VIJEĆE ZA DRUŠTVENA OBAVJESNA SREDSTVA, *Crkva i internet*, u: Isti, *Crkveni dokumenti o internetu*, str. 31-56; *Iglesia e Internet*, u: »Boletín de la Comisión Episcopal de Medios de Comunicación Social« 196-197 (travanj-rujan 1999). S kritičkog stajališta, u odnosu prema putevima komunikacije, upozoravamo na: N. ALMIRON, *Los años de la globalización. Internet y poder en la era de la información*, Plaza y Janés, Barcelona, 2002; J. VIDAL BENEYTO, *La ventana global*, Taurus, Madrid, 2002; *Ciberespacio, cibernética y ciberteología*, u: »Concilium« 309 (veljača 2005), 7-139.

tak evangelizacije u 21. st. manje ovisiti o proglašavanju naših istina, a više o našoj sposobnosti privlačenja pozornosti drugih za te iste istine. Stoga se u vezi s novim medijima i tehnikama komunikacije mogu predložiti četiri osi djelovanja za svakog evangelizatora:

- voditi o njima računa, kao o nečemu što je normalno prihvaćeno
- osloboditi ih od svega onoga što upućuje na manipulaciju, jednostavno trgovanje ili robovanje
- blagosloviti ih u smislu zakona inkarnacije: prihvatiti radi otkupljivanja
- socijalizirati ih, staviti u službu crkvene zajednice te surađivati na izgradnji globalnog sela i sveopćega bratstva. U tome je smislu i dalje dobra formula koju je upotrijebio Isus Krist na putu u Emaus: prihvatiti-blagosloviti-davati i razdavati.

Kako bi se ovo maloprije spomenuto postiglo, ponekad se može ukazati na četiri zapovijedi ili stava za komunikatora:

- Treba biti osoba, a ne ideologija; živjeti dosljedno i biti svjedok vjere. Poruka je jasnija u onome što jesmo negoli u onome što kažemo.
- Treba naučiti biti neka vrsta medijatičke zvijezde, tj. pomoću evanđelja utjecati na stvarni život.
- Treba obećavati nadu, a ne program; darivati Isusa Krista i njegovo evanđelje, a ne naše ili tuđe riječi.
- Treba se obratiti u onome što jesmo i usuditi se promijeniti jer u vrijeme *mas-medija* pošiljatelj treba biti uronjen u nove tehnologije, a poruka se stvara pomoću vlastite osobe, »svojim tijelom«. Treba da budemo potpuno svjesni kako su primatelji povezani u mrežu, a vrsta društvene strukture je otvoreno i pluralističko tržište.

Polazeći od prethodnih pretpostavki, prenošenje vjere i evangelizacija postupno će dostizati razne razine: kao prvo, odgovor na zanimanje ljudi, što se izražava pomoću prijatnosti i ljepote; kao drugo, osobno produblјivanje u susretu s Isusom Kristom i njegovim evanđeljem; kao treće, otkrivanje biblijske poruke i važnosti zajednice; kao četvrto, potrebu za produblјivanjem i usustavlјivanjem teološke i duhovne poruke u vrijeme u kojemu se ostvaruje integracija u kršćanskoj zajednici. Drugim riječima, posrijedi je istinski proces uvođenja u kršćanstvo.

Posebno naglašavamo dvije stvari. S jedne strane, audiovizualna kultura ne isključuje usmeni i pisani svijet nego ih upotpunjuje. Kao drugo, izgrađivati Crkvu danas znači izgrađivati zajednicu u obliku mreže, kako bismo bili prisutni kao tijelo u ovome svijetu.

To zapravo znači »oživiti Crkvu izvan zidova« koja je ujedno i misionarska (kao što je to činio sv. Pavao), jer Crkva današnjice i budućnosti neće biti neka velika građevina koja nadvisuje grad, nego običan šator na velikom polju međunarodne svjetske trgovačke izložbe. Završilo je razdoblje kršćanskoga mentaliteta. Crkva se predstavlja kao još jedan kanal utjecaja, zajedno s mnogim drugima. Ponovno se nalazimo u dijaspori (raspršeni u svijetu). Pozvani smo hitno osnažiti svoju misionarsku djelatnost. Tehnologija je Crkvu učinila »putnicom«. Prisiljeni smo izaći na ulicu, postati dio ljudske povorke koja nije usidrena u tradicijama nekog naroda ili klana.

Kriza kojom nove tehnologije izazivaju Crkvu, za Crkvu je ujedno i providonosna mogućnost da sruši svoje visoke i drevne zidove. Župe u komunikacijsko doba imaju velike izgledе za budućnost ako budu sposobne koristiti nove tehnologije te se razvijati u zajednice vjerodostojnih odnosa i istinske duhovnosti.

Ne treba se bojati ulijevati novo vino u nove mješine. Mladi napuštaju župu i život u Crkvi ne toliko zbog sadržaja poruke koliko zbog načina na koji je »upakirana« ta poruka.

Premda je istina sve što smo dosad rekli, nakon *Evangelii Nuntiandi* i *Općeg direktorija za katehezu* naglašava se kako je potrebno ozbiljno prihvatiti inkulturaciju i postati svjestan da obraćenje nije nešto što se događa jednom zauvijek. Riječ je naprotiv o nečemu postupnome što dobiva oblik procesa. Drugim riječima, u evangeliziranju kulture valja nam biti jasno sljedeće:

- Evangelizacija kulture sastavni je dio poslanja Crkve.
- Kršćanstvo je natkulturalno, ali uvijek mora biti inkulturirano i utjelovljeno u vlastitom okruženju.
- Kršćanstvo nije isključivo vezano ni uz jednu kulturu.
- Bez straha se treba služiti današnjom novom kulturom (*on line*) kako bi se predstavilo bogatstvo poruke pomoću atraktivnog »pakiranja«.
- Djelotvorna evangelizacija u novoj kulturalnoj panorami zahtijeva marketing koji ima barem sljedeća obilježja: u žarištu je slušateljstvo kojemu smo upravljani; spremnost na dijalog i postavljanje pitanja, izašavši na javni prostor; jasno znati ono što želimo navijestiti i kako to navijestiti.

Društvu su osobito potrebni kreativni djelatnici evandela, radnici koji su sposobni donijeti nove modele i upotrijebiti nove tehnike i tehnologije kao evangelizacijska sredstva za razumijevanje religiozne imaginacije kulture. Novi medijatički krajolik zove se kibernetički prostor. Crkva, daleko od toga da klone pred vrtlogom nemogućnosti kontroliranja iskustava i sadržaja, treba samu sebe promatrati kao

kreativna umjetnika vjere u medijatičkom djelokrugu.

Naglašavamo da u pogledu prenošenja vjere ne postoje i ne mogu postojati čarobni recepti. Riječ je o velikom procesu osobnog praćenja i zajedničarskog uključivanja u ono što je uvijek aktualno i što ne možemo izbjeći, a to je ljudska sloboda.

7. PREMA PASTORALU EVANGELIZACIJE I POSLANJA ZA NOVO STOLJEĆE⁶

Poziv papa Ivana Pavla Drugoga i Benedikta XVI da naučimo evangelizirati današnju kulturu odzvanja i danas, u novom stoljeću. Ukratko to možemo izreći sljedećim riječima:

1. Obnova i učvršćenje istinske vjere. Kristocentrizam: vjera u biblijskom smislu kao osobno i slobodno prihvaćanje prisutnosti Isusa Krista u svom vlastitom životu. Inkarnacionizam: vjera utjelovljena u kulturi našega vremena.
2. Napuštanje privatiziranja vjere i javna prisutnost u novim areopazima (*masmediji*), u društveno-političkom i kulturalnom svijetu, u svijetu rada; opredjeljenje za najsiromašnije i marginalizirane. Kršćani prisustva i posredovanja.
3. Nova metoda: od osobe prema osobi. Povezivanje riječi i životnog svjedočanstva, uključujući četiri stožerne točke: vjeru u Krista, promjenu života, crkvenost i pastoral posredovanja. Gostoljubive i misionarske zajednice.
4. Ponovno životno otkriće partikularne Crkve: Isus Krist po Duhu koji saziva, proglašeno evandele, zajedničko euha-

⁶ Usp. natuknice »*acción misionera, acción catecumenal, acción pastoral*«, u: V. M. PEDROSA – J. SASTRE – R. BERZOSA, *Diccionario de pastoral y evangelización*, Monte Carmelo, Burgos, 2000, te djelo *La iglesia en España (1950-2000)*, PPC, Madrid, 1999.

ristijsko slavlje, razboriti kompromis vjera-život, suodgovornost službi-poziva-karizmi i uloga, biskup u službi istine, zajednice i kršćanske ljubavi.

5. Osnaživanje svih dimenzija partikularne Crkve: zajedništva, evangelizacije, slavlja, diakonije.
6. Pastoralna obnova: ne samo održavanje-očuvanje (nostalgija-sigurnosti); ne samo intimističko-duhovno (fideističko izbjegavanje); ne samo popularno-horizontalističko; ne samo estetska kirurgija (marketing). Da: skladnom i globalnom, sveukupnom i raščlanjenom, zajedništvu i suodgovornosti, poslanju i evangelizaciji, sinodalnom i okruženju prilagođenom. Riječju, valja težiti pastoralnoj obnovi koja spaja suprotnosti.
7. Nekoliko već spomenutih načela:
  - a) zakon inkarnacije: što se ne prihvati, ne otkupljuje se
  - b) iskreni dijalog: tražeći pomoću razlučivanja sjeme istine (*semina verbi*) i čitajući znakove vremena
  - c) ujedinjenje kreativnosti i vjernosti
  - d) katolicitet kao pravilo istine.
  - e) biti mistagog: više se vjeruje svjedocima negoli učiteljima
  - f) prvenstveno opredjeljenje za najsiromašnije, iznova s poledine iščitavajući povijest
  - g) bez tjeskobne zabrinutosti zbog programiranja i skupljanja rezultata.
8. Ponovno otkriti kršćanstvo i crkveni suživot u katekumenskom ključu.

To su neki od nužno nepotpunih odgovora na novu kulturu koja se pojavljuje i na njezine izazove koje kršćanstvo može i mora osnažiti. Rasprava o tome je otvorena, a najvažniji je oblik dosljednog i punog svakodnevnog življenja kršćanskog otajstva u našem vremenu i u našim crkvama, među našim ljudima, u ovoj našoj do-

movini koju se naziva zemljom drevnog kršćanstva i, u mnogim slučajevima, zemljom postkršćanstva.

Dopustite mi da podsjetim na dekalog u kojemu se naglašavaju razlozi za istinsku vjeru koju smo pozvani živjeti. To je vjera koju mnogi mladi danas traže i nastoje stvarno dosljedno i temeljito živjeti:

1. Vjera nije vjerovanje u nešto nego u *nekoga*. Taj netko je Isus Krist, utjelovljeni Sin Božji, gospodar povijesti, jedini spasitelj i posrednik.
2. Vjera nije imitiranje Isusa, Gospodina, izvana, nego iznutra, postupno poosobljavajući, po egzistencijalnim razdobljima, misterij jednoga i trojstvenoga Boga.
3. Vjera znači posjedovanje očiju, ruku i srca Isusova, kako bismo bili drugi Krist i zajedno sa svetim Pavlom po Duhu mogli reći: »Ne živim više ja, nego Krist živi u meni.«
4. Vjera je življenje i svakodnevno i dosljedno ostvarivanje egzistencijalne poruke Radosne vijesti.
5. Vjera je dopuštanje da me Duh Sveti prožme i ispuni kako bi me pobožanstvenio te me poput Marije učinio ženom, majkom, bratom.
6. Vjera je dosljedno življenje svih dimenzija svoga života u svim okruženjima i trenucima dana.
7. Vjera nije nešto sentimentalno ili fideističko, jer zna obrazložiti ono što vjeruje i čemu se nada.
8. Vjera u dijalogu s vjernicima i nevjernicima.
9. Vjera je neprekidno traženje, hrani se sumnjama i sigurnostima te nastoji ujediniti etično i mistično sve dok ne otpočinje u Bogu.
10. Vjera je oživotvorenje u crkvenoj zajednici kao neizbježni oblik ujedinjenja kršćanskog identiteta i poslanja.

8. PRENOŠENJE VJERE I SOCIJALIZACIJA NOVIH NARAŠTAJA

Valja naglasiti kako isti problem prenošenja vjere kršćanstva ima i društvo na drugoj razini, gdje se socijalizacijski djelatnici pitaju: kako uspostaviti procese socijalizacije – identiteta – u pluralističkom, otvorenom, multikulturalnom i multireligioznom društvu? Često su jedini znakovi identiteta poruke *masmedija* i »medijskih galaksija«.

Ono što nastojimo istaknuti je činjenica: kriza prenošenja vjere dio je šire i dublje krize. Riječ je o krizi prenošenja vrednota i društvenog ponašanja u kulturi i društvu koje se mijenja, koje mijenja običaje i navike gotovo na neurotičan način. Zanimljivo je, kad je riječ o zrelim osobama, kako ih se ponekad obilježava kao one koji su isključeni, a drugi ih se put ističe kao one koji su najveća snaga u vrijeme oblikovanja političkih i socijalnih snaga i težnji. Govori se o »uljudbi umirovljenika« ukoliko će oni biti odlučujuća skupina koja će utjecati na europska politička gibanja. Ne podcjenjujemo pritom današnju ulogu i protagonizam starih ljudi sada u Španjolskoj, da ne govorimo o inozemstvu, u prenošenju i odgoju vjere novih naraštaja.

U ponekom slučaju sve nas u Crkvi to čini svjesnijima jednog izazova: kršćanstvo se ne prenosi »automatski«, bez aktivnog posredovanja naslovnika. Čovjek se »ne rađa kao kršćanin«, nego »postaje kršćanin«. Logično, lakše je (a i djelotvornije) prenošenje vjere u kulturi s definiranim identitetom negoli u kulturi koja je u krizi ili traži svoj vlastiti identitet. Stoga, za evangelizaciju, kategorije kulturalnih »mostova« obično olakšavaju stvari.

Ta kriza »kršćanske socijalizacije i uključivanja u kršćanstvo« obavezuje Crkve i zajednice da traže nove evandeoske sheme s

novim žarom, novim metodama i novim govorom.

Jednom drugom prilikom prisjetili smo se Psalma 136, u kojemu se govori o raznim postavkama koji odražavaju evangelizacijske stavove:

- moliti s čežnjom za Sionom (čežnuti i osjećati se izoliranim kao u getu)
- objesiti citare (razočaranje i održavanje bez izlaganja opasnosti u raznim oblicima evangelizacije)
- zabavljati se pjevajući pjesme sa Siona (nastojati da se bude u središtu pažnje, ublažavanje evanđelja, govoriti samo o onome što je politički ispravno i o onome što može uspjeti)
- kvarenje djece (prekomjeran i agresivan fundamentalizam)
- ili: biti osobito mudar, a to znači biti učitelj molitve, prorok nade, veza zajedništva, promicatelj nove evangelizacije.

Spominjanje psalma ne valja shvatiti kao lako literarno utočište pred težinom problema o kojemu govorimo. Ono što želimo istaknuti jest da se prenošenje vjere u novoj društveno-kulturalnoj situaciji mora ostvariti pomoću trostruke svijesti:

- postoji jasna razlika između prenošenja vjere i procesa socijalizacije
- postavlja se temeljito pitanje tradicije (uključujući i religioznu tradiciju) i njezina autoriteta
- preispituju se institucije koje su tradicionalno jamčile procese socijalizacije i prenošenje vjere.

Drugim riječima, govorimo o trostru-koj krizi: krizi pojedinačnog subjekta (neki će, polazeći od postmodernosti, govoriti o gubitku etičkog i odgovornog subjekta), krizi vjerodostojnosti tradicija i velikih pripovijesti iz prošlosti (neki tvrde da se od neoliberalizma živi tako da se više vrednuje sadašnjost i ono što ona otkriva nego

budućnost) i krizi drevnih institucija kao što su obitelj (na društvenoj razini) ili župa (na crkvenoj razini).

U vezi s time ne otkrivamo ništa novo ako podsjetimo kako se za globalnu evangelizaciju predlažu tri nadopunjujuća djelovanja:

- *misijsko djelovanje* ili prvi navještaj za one koji su daleko i za one koji ne vjeruju. To je »pastoralno treniranje i zahvalnosti«.
- *katekumensko djelovanje* ili inicijacija u pravom smislu riječi, koju upotpunjuje spoznaja-slavlje-moralno obraćenje i uključivanje u zajednicu
- *pastoralno djelovanje* ili učvršćenje zajednice kako bi se živjelo zajedništvo i poslanje.

Pita li me se u vezi s time što mislim da je najvažnije učiniti kako bismo se uključili u »igru« prenošenja vjere u novom stoljeću, opet ponavljam tri osnovne i uporišne točke:

- *žive uporišne zajednice*, u kojima će se radati svjedoci Boga života i umnažati mreže kršćanske kulture

- *novi i ozbiljni procesi inicijacije*, koja daje prednost iskustvenoj dimenziji Boga u mistagoškom ključu odnosno u integralnom i neprekidnom procesu
- *socijalnost kršćanstva* na svim razinama, u kojima postaje javno vidljivo spomenuto kršćanstvo.

Sad bi se moglo postaviti pitanje gdje se i kako može »dodirnuti« stvarnost o kojoj je bilo riječ u ovome članku. U vezi s *gdje*, odgovor ne može biti drugačiji nego: u obitelji, župi, pokretima i, sa svojim vlastitim obilježjima, na školskom vjeronauku. Na pitanje *kako*, valja odgovoriti – pomoću kreativnosti i vjernosti, treba ujediniti tri međusobno izmiješana i aktualna elementa: prenošenje vjere treba dodirnuti srce i život konkretnih osoba; valja ponovno otkrivati živu tradiciju kao istinski i svjež izvor; najdrevnije institucije Crkve, koje su služile za maloprije spomenuto prenošenje, treba da budu sposobne preoblikovati ono što priječi jasno očitovanje onoga što žele ponuditi, a to je otajstvo Isusa Krista i njegovu Radosnu vijest.